Jack London

L'inevitable home blanc

✲

Selecció i traducció de
Jaume Creus

Pròleg
d'Adrià Pujol Cruells

comanegra

✲

L'INEVITABLE HOME BLANC
Primera edició, febrer del 2023

© de la traducció: Jaume Creus
© del pròleg: Adrià Pujol Cruells
© d'aquesta edició: Editorial Comanegra

EDITORIAL COMANEGRA
www.comanegra.com

DIRECCIÓ DE COL·LECCIÓ: Jordi Puig Ferrer
DISSENY DE COL·LECCIÓ: Víctor García Tur
CORRECCIÓ: Álvaro Muñoz i Gemma Garrigosa
MAQUETACIÓ: Eduard Vila
IMPRESSIÓ: Gràfiques 94

ISBN: 978-84-18857-88-1
DIPÒSIT LEGAL: B 19297-2022

Amb el suport de:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

LLIBRE LOCAL = LECTOR COMPROMÈS

Aquest és un llibre publicat amb el segell LLIBRE LOCAL, que garanteix que el 100% de l'elaboració —des del disseny fins a la impressió— s'ha dut a terme per professionals i empreses catalanes.

Tots els drets reservats als titulars dels copyright.

L'inevitable home blanc

La contradicció és la llibertat, 11
Introducció, 21

Encendre un foc, 27
A la salut de l'home del camí, 56
Llei de vida, 73
Avergonyit, 86
L'inevitable home blanc, 108
Koolau el Leprós, 125
Mauki, 153
A l'estora de makaloa, 180
Un fragment curiós, 224
Una invasió sense precedents, 239

La contradicció és la llibertat

Adrià Pujol Cruells

S'ha de ser nord-americà fins al moll de l'os per barrejar com Jack London una certa ingenuïtat intel·lectual amb algunes conviccions revolucionàries, per conjugar el pessimisme amb l'esperança i l'atavisme amb el progrés, l'amor selvàtic amb l'amor idealitzat; per adorar la llei del més fort i alhora propugnar un igualitarisme començant per baix. Una biografia curta i convulsa en el país dels *self-made men* potser ajuda a justificar aquests contrasentits, però que es tracti d'un escriptor de baixa extracció social, blanc i a cavall dels segles XIX i XX, tot plegat hi ajuda tant o més.

Nat el 1876 en un suburbi de San Francisco, fill bastard d'un astròleg itinerant i d'una espiritista mestra de música (que va intentar suïcidar-se quan l'home la va deixar), creix gràcies a les atencions d'una esclava negra i acaba adoptant el cognom del padrastre (la mare es

casa amb un veterà de guerra). Viu a Oakland, a la costa interior de la badia. Aviat abandona els estudis i amb deu anys ja ven diaris pels carrers. Després treballa en una bolera, en una fàbrica de conserves, d'escombriaire, descarregant gel i carbó. Amb quinze anys compra una barcota i es dedica tres mesos a la pesca furtiva d'ostres —posteriorment s'integra a la patrulla de guardacostes que multarà els il·legals—. Amb disset ja el tenim en un pesquer i durant vuit mesos caça foques pels mars del Japó i d'Alaska. Dit de pressa: coneix la misèria, la brutalitat ambiental i les paupèrrimes condicions de vida de la classe treballadora.

Fruit d'una consciència social incipient, amb divuit anys s'apunta a una marxa de treballadors a l'atur que havia de travessar el país d'oest a est, però se'n separa abans d'arribar a Washington i vagabundeja diverses setmanes anant de polissó en trens per la costa atlàntica —el detenen i passa un més de presó a l'estat de Nova York, on comença a escriure amb assiduïtat—. Un cop en surt, fastiguejat, torna a Califòrnia pel Canadà i corre un temps alcoholitzat i cremant-se els ulls a la biblioteca pública d'Oakland. Gràcies a alguns burgesos cultivats (amics i xicotes, la seva primera dona) es posa a estudiar i acaba la secundària. El 1896 entra a la universitat i al Partit Socialista Laboral —partit amb el qual, anys més

tard, farà mítings i es presentarà a l'alcaldia d'Oakland una vegada, i una altra pel Partit Socialista d'Amèrica, el qual abandonarà molt més tard, molest amb algunes derives ideològiques i amb la pròpia contradicció de ser un capitalista consumat.

L'osca vital que marcarà bona part de la seva millor literatura s'esdevé l'any 1897. Abandona la universitat tip de treballar i d'estudiar (ha llegit Marx, Nietzsche i Darwin de manera poc endreçada), es ven les quatre rampoines que té i salpa cap a Alaska: ha esclatat la febre de l'or del Klondike, un afluent del riu Yukon a l'extrem nord-occidental del Canadà. Una bola de somiadors hi feia cap, i més d'un no va superar les dificultats del viatge. London hi arriba després d'una travessa manicomial, a l'hivern, estació que impedia cap mena d'activitat que no fos refugiar-se en un clos. A Alaska es planta la llavor del que anys més tard seria un dels seus relats més ben cosits, *Encendre un foc* (present en aquest recull), i serà també l'indret on emmarca el seu bestsèl·ler, *Ullal blanc* (1906). Mentre espera el desgel, London està a punt de morir d'escorbut, perd les dents i queda masegat per sempre. A mitjans del 1898 baixa amb dos companys pel riu Yukon fins al mar; és la fugida del perdedor, i també la seva redempció, perquè ja havia escrit relats i articles esporàdics, però

gràcies al dietari d'aquells dies es converteix definitivament en escriptor.

El pensament i la filosofia de vida de Jack London evolucionen a còpia de contrasentits. Al llarg dels anys, va i torna d'un individualisme ferotge (apuntalat en la fortalesa física i mental i en una idea torta del superhome nietzscheà) a un socialisme idealoide (en direm un marxisme de protoclasse mitjana), tot junt rebaixat per un racisme *dels temps* —un darwinisme fet a mida que no li castra una veritable sensibilitat social—. Val a repetir, esclar, que segons a quin missal fem cas sempre s'ha de separar l'autor de l'obra, però en el cas de London costa, perquè amb la seva literatura aquests vaivens i pols oposats es poden il·lustrar a bastament, tant els uns com els altres. Pot escriure a favor de mexicans insurgents, pot redimir mariners salvatges i colrats, enaltir indígenes orgullosos i cercadors d'or egocèntrics i, alhora, pot blasmar xinesos, capatassos cruels i negres sense ànima.

A partir dels vint anys, London veu en la literatura el mitjà per sortir de la pobresa. Editorials i revistes rebutgen els seus escrits, però aguanta, creu fermament en l'esforç. Tenaç, aviat triomfa. De la seva etapa productiva (mor per una sobredosi de morfina als quaranta anys) en queden més de cinquanta llibres (novel·les, desenes de relats, cròniques socials, autobiografies més o menys

indissimulades, pamflets i fins i tot teatre). Entre els més coneguts hi ha *La crida del bosc* (1903), *Llop de mar* (1904) i l'autobiogràfic *Martin Eden* (1909), en la qual escenifica com es fa com a artista i les dificultats d'encaixar les seves idees en els ambients burgesos. Escopetejat pels deutes, escriurà com un posseït, de vegades plagiant, d'altres comprant arguments a negres, sovint publicant *perquè sí* (són paraules seves), i arribarà a ser l'escriptor més ben pagat i potser el més llegit del país, però sempre perdrà diners en projectes no tan esbojarrats com mal executats, un ranxo gegantí o un vaixell per navegar pels Mars del Sud. A les llargues acaballes, la decadència física minva la qualitat de la seva producció i aleshores busca ingressos de la manera més prosaica: treballa a la premsa groga, s'empatolla amb els productors de Hoollywood i col·labora en la publicitat de tabac, moda masculina i pastilles de menta.

London escrivia per guanyar diners i, com el fuster que avui fa una cadira i demà una calaixera, va tocar moltes temàtiques. Tan aviat escrivia sobre boxa (que va practicar) com tractava el treball infantil o la discapacitat mental. També va publicar històries distòpiques, relats sobre el progrés i l'experimentació científica, sobre la mentida i la veritat, les revolucions, l'explotació racial i sexual, la guerra i el senderi animal, els sistemes humans.

On va excel·lir, si de cas, va ser en el tracte de la psicologia humana i en exposar les dimensions de l'home contra la vastitud de la natura: a tall d'exemple, comparteix amb Herman Melville o amb la Generació Beat l'èpica de les llargues distàncies (naturals) domesticades (o indomesticades) per l'home, amb la diferència que en Melville és Déu el qui ordena i mana, però en London Déu ha mort i hauria de manar el més fort —i entre els *beats* hi plana la idea crepuscular del destí, que no és ni home ni divinitat—. En qualsevol cas, la literatura de London es relliga tota ella per un fort lirisme en les descripcions, el gran patetisme de les situacions conflictives i l'amplària de la versemblança quan presenta l'exòtic. A més a més va ser un gran antiretòric i això converteix els escrits en exposicions directes, contundents i emocionants.

Trobareu aquests aspectes en el recull que teniu a les mans gràcies a l'excel·lent selecció i traducció que n'ha fet Jaume Creus. S'obre amb *Encendre un foc*, un prodigi de *tempo* i d'imatges i sensacions que es poden sentir i tocar, una al·legoria rodona sobre la petitesa de l'home blanc —no obstant ser l'inventor del foc, no el pot encendre i mor—. Al segon relat, *A la salut de l'home del camí* hi ha una magnífica posada en escena de la disposició *blanca* de les jerarquies socials, les lleis i els abusos, la solidaritat, un encadenament cinematogràfic del rol i del

cor de cada home en un sistema imperfecte. Tot seguit, *Llei de vida* té un dels passatges sinestèsics més brillants de la literatura i en part opera d'antítesi dels dos relats anteriors: d'una banda, un foc pot salvar la vida o allargar una agonia i, de l'altra, la força i la determinació de la joventut es consumeixen per llei natural, el foc intern arriba un dia que s'apaga inexorablement.

El quart relat, *Avergonyit*, és tan enginyós que fa bona la metàfora segons la qual un conte ha de ser com un cop de puny: és una història sobre ser l'amo del destí d'un mateix que es podia haver titulat *L'Espavilat*. A continuació hi ha el relat que dona nom al recull, *L'inevitable home blanc*, perfecte per entendre el London més psicologista i alhora el més cru, el London que millor va retratar el nord-americà prototípic —el que diguem-ne ha passat a l'imaginari popular fins avui—. El sisè i el setè relat funcionen com les dues cares de la mateixa moneda: el domini de l'home blanc és tan sanguinari com indefugible, però Koolau el Leprós s'hi enfronta i perd i Mauki s'hi oposa i guanya —tots dos són tenaços, soferts, pacients, sobirans (un cop més) del propi fat.

A l'estora de makaloa és un relat estrany: té ingredients semblants als anteriors: l'exotisme, l'escala social, l'aventura, el xoc cultural, l'avenç de l'home blanc al món, però d'alguna manera ens descobreix el Jack London més

evocatiu —sembla un embrió de novel·la i juga molt bé amb la *intensitas* de l'espera del lector—. Finalment, *Un fragment curiós* torna a ser (amb un polsim de socialisme distòpic) la batalla de l'individu contra l'entorn injust i fins a les últimes conseqüències, en aquest cas molt gràfic i ben a favor de la salvació grupal. I tanca el recull un relat en què l'escriptor deixa rajar el seu racisme sense filtres, tot i que no té gaire sentit jutjar el rerefons ideològic (tan farcit de contradiccions) de Jack London amb la sensibilitat hegemònica actual. *Una invasió sense precedents* (1910) no és pas menys despectiu que *Invasió subtil* (Pere Calders, 1969) contra l'amenaça dels desconeguts (amb termes de l'època, els grocs, els negres, els salvatges, certes nacionalitats, tant se val), sinó que tots dos agafen de motiu literari l'ALTRE per tractar temes com ara la por, la conspiranoia, l'ordre del món i la possibilitat que els dominadors (els blancs) acabem dominats.

Aquest recull és una bona mostra de l'univers literari i vital jacklondonià. Hi desfilen tot de superhomes o de prometeus que de vegades guanyen i d'altres perden, però sempre són ells fins al final, incòlumes, fidels a ells mateixos. També hi desfila gent solidària, gregària (protosocialistes), gent que poua la força i busca la salvació del grup sencer, de la raça, dels propis. Hi trobareu marginals, maltractats i maltractadors, més d'un foll,

sempre valents (i valentes) que desafien el destí, s'hi enfronten, sabent que l'últim que es perd és l'esperança. Hi descobrireu personatges poc aterrats, segons com poc assenyats o poc realistes quan actuen —vet aquí: molt contradictoris—, personatges que es deixarien xuclar la darrera gota de sang abans de renunciar als seus instints i desigs desenraonats, però que, paradoxalment, donen lliçons de congruència un cop veiem el resultat de les seves accions. Que el món era complex, abans de Jack London ja se sabia. Ell ens va recordar que ser lliure en la complexitat implica suportar un munt de contradiccions.